

Paedagogiai elveit, melyeknek alapja mindig a gyakorlatban szerzett tapasztalatain nyugszik, főleg következő műveiben rakta le: „Az ifjúság neveléséről.“ „Rendes tanítási mód, mely az árvaházhoz tartozó iskolákban van bevezetve.“ Ehez való „Függelék.“ „Rend és tanítási mód, miként az a Halle melletti Glaucha Paedagogiumában dívik.“ „A Paedagogium regium javított tanítási módszere.“ (E mű a tanítási módszeren kívül a nevelés módszerét is magában foglalja, s nemcsak hogy a legaprólékosabb részletig ki van dolgozva benne minden osztálynak tanítási anyaga, óraterve, minden tantárgynak tanítási módja, hanem az utasítások a szorosan vett tanítási órákon kívül, előírják úgy a tanítónak, mint a tanulónak kora reggeltől lefekvésig követendő minden lépését.) „Tervezetek, melyek szerint szerveztetett és nagyobb részt keresztül is vitetett az úri, nemesi és más előkelő osztályú ifjúság képzése.“ Inkább csak vallásos tárgyú iratai: „Rövid, egyszerű oktatás, miként vezetendők a gyermekek az igazi jámborságra és keresztény bölcsességre.“ „Függelék.“ „Philanthropia Dei, azaz az Istennek szeretete az emberek iránt, és Philoteia vagyis az Isten iránti szeretet.“ „Idea Studiosi Theologiae“ stb.

Rissányi József.

Vass Mátyás.

— Született 1837-ben. —

Szülfölde Kis-Kún-Dorosma, hol 1837. február 20-án látott napvilágot. Atyja elébb mint Miklós-husár katonaszkodott, majd Szegeden telepedett meg, hol egész haláláig hajdúi minőségben szolgálta a várost.

Élénk eszű Mátyás fiát iparos pályára szánta. Amint a fiú azért elvégezte elemi iskoláit, asztalos-inasnak adta.

Négy évig inaskodott már a fiú, mikor benső sugallatát követve, elhatározá, hogy tanítónak lesz. S bár mint elleneztek is e szándékát a szülői, a hajthatatlan, vas akarattal bíró ifjú, mely tulajdonokat bizonyára katonas-természetű apjától öröklé, nem azért viselé a Vas Mátyás nevet, hogy szilárd elhatározásához hűtelessé legyen.

Penzióba került tehát gyalu, gyalupad és fűrész s a 16 éves ifjú újra iskolába lépett. Az alreáliskolát a legjobb sikerrel elvégezte s azután a szegedi képzőintézetbe iratkozott, hol akkor hazánk nagynevű paedagogusa, Lubrich

Paed. Pinterch. II. köt.

Ágoston, jelenben egyetemi tanár, is oktató. Az ambiciózus ifjú öntudatosan tanult. Szorgalma, kitartása nem is maradt jutalmazatlanul; a tanári kar egyhangú ajánlata folytán királyi ösztöndíjban részesült. 1858-ban, főelemi iskolai tanítói oklevéllel a kezében, elhagyta a képzőintézetet.

Azóta működik amaz állhatatos buzgalommal, ernyedetlen szorgalommal, melyek már ifjú korában is jellemzék, a néptanítói pályán. És milyen sikerrel, milyen eredménnyel? Iskolai hatósága, a szülők, kartársai, mind a legnagyobb elismeréssel adóznak a jeles tanfőúr iránt, sőt mi több, neve országshíressé ismert.

A ki a néptanítói pályán, azon a pályán, melyről igazán elmondható, hogy „sokan vannak a meghívottak, de kevesen a választottak“, úgy működik, mint Vass Mátyas, az megérdemli nemcsak kortársainak tiszteletét és becsülését, hanem méltó, hogy példa gyanánt az utódok elé is állítsuk.

Tanítói pályáját Szegvárott kezdte. Telve lelkesedéssel szép és általa valóban szeretett pályája iránt, csakhamar megmutatta, hogyan kell a tanítónak a nép szeretetét, ragaszkodását, tiszteletét megnyernie s így auctoritásra szert tennie. Az iskolában szorgalmasan tanított, a gyermekeket szerette, s bár szigorúan őrködött a rend- és fegyelemre, igazságossága és humánus bánásmódja a gyermekek bálványává tette. Már ezáltal is megnyerte az egész község őszinte becsülését. De ő itt nem állapodott meg. Tőle telhetőleg igyekezett a társadalmi munkában is segédkezni. Nem csoda azért, ha a hálás község fiatal, derék tanítóját, a 60-as évek kezdetén, a jövedelmezőbb községi jegyzői állással kínálta meg. Ő azonban nem akart megválni azon pályától, mely szívéhez nőtt s mely részére eddigelé csak elismerést, dicsőséget hozott.

És ez a pályaszeretet, ez a hűség, ez a testestől-lelkestől való odaadás, melylyel a népnevelés ügye iránt viseltetett, nemsokára abba a helyzetbe juttatta, hogy nagy szolgálatot tett ama nemes ügynek, melynek fenkölt bajnokai közé tartozott. A politikai községek ugyanis felszólítást kaptak, nyilatkozzanak, vajjon át akarják-e adni iskoláikat a felekezeteknek, vagy továbbra is községieknek kívánják-e azokat fentartani? Vass M. meggyőződésének egész melegével, eloquentiája teljes hatalmával kelt sikra a községi iskolák — a modern paedagogia eme kétségtelenül egyik legnagyobb horderejű vívmányának — védelmére. S a köztiszteletnek és szeretetnek örvendő tanító jó tanítását Szegvár községe egy-

hangúlag elfogadta, kimondván, hogy iskolája községi jellegét megváltoztatni nem óhajtja, nem akarja.

A fiatal, ügybuzgó, rokonszenves tanító mind nagyobb hírnévre tett szert nemcsak a községben, hol olvasókört alapítván: a felnőtteket oktatta, hanem a vidéken is. 1870-ben pedig, midőn az egyetemes tanítógyűlésen a tanítók jogainak, önállóságának, függetlenségének bátor szószólója gyanánt mutatatta be magát, óriási hatást keltő, nagyszabású beszéde országos nevű tanfőúrrá avatta őt fel.

Hanem a kimondott szabad szó, az önállóság, a szabadság eme bátor harczosának ellenségévé tette a papságot. De egy mákszemnyit sem árthattak neki. Rendületlenül, sziklaként állt a küzdelemben, az igazság erős fegyverzetével felruházottan. S az igazság győzött. Ellenségei minden ponton kudarcot vallva, megszegeyenülve látták, hogy ez az egyszerű néptanító, ki nemcsak hivatalbeli kötelességeit tölti be a leghivebben, hanem helyét a társadalmi életben is, mint ember és polgár, sikerteljesen állja meg: ez az ember, ez a néptanító megközelíthetetlen, sérthetetlen.

Szegvári missziója teljesítve volt. 1871. október 17-én a szegedi iskolaszék a szeged-felsővárosi liszt-utcai iskolához választotta meg tanítónak, honnan már másfél év múlva a belvárosi párhuzamos IV. osztályba léptették elő. 1875. február 17-én a belvárosi rendes IV. osztályt bízták felügyeletére, hol mai napig működik.

Erős közszelleme, mely az egynek az egészért s az egésznek az egyért való állhatatos cselekvését tartá jelmondatának, sőt, mi több, egyenesen kötelességnek: korán megbarátkoztatá az egyesületi élettel. Szegvári tanítókorában az iskola falain kívül leginkább a „Szentés-Vidéki Tanító-Egylet“ ülésein érezte magát elemében. Későbbben, midőn a szegediek az „Alföld“-et, most „Csongrádmegyei Tanító-Egyesületet“ alakították meg, azon munkálkodott teljes erejéből, hogy a környékbeli tanítóság kivétel nélkül kötelékébe lépjen az egyesületnek.

Ő aztán annak egyik elsőrendű oszlopává vált elejétől fogva mind a mai napig. Nálánál szorgalmasabb, lelkesebb, önzetlenebb tagja az egyesületnek nem volt. De ez meg is becsülte a nagyérdemű tagot.

Az 1870-diki egyetemes tanítógyűlésre az egyesületi központi választmány őt küldte ki ama megbizással, hogy ott az egylet nevében beszéljen, illetve valamely közérdekű tételt adjon elő. S ő a hozzá kötött várakozásnak fényesen megfelelt!

A tanítók jogai, önállása, függetlensége érdekében hatalmas beszédet mondott, melynek gyújtó hatása volt a nagyszámú hallgatóságnál s tágabb körben is felkavaró a hullámokat. Innét kezdve minden egyetemes — s későbbben az országos képviselői gyűléseken is képviselte egyesületét, s pedig sohasem némán s tétlenül, hanem a munkából mindig derekasan kivette a maga részét.

Igy az 1874. egyetemes tanítógyűlésen a leánynevelési szakosztályban „Képeztessenek-e a nők női hivatásukon kívül szakpályára?” című tétel előadója volt. Az 1878-diki egyetemes gyűlésen a népkönyvtárak kérdéséről érkezett. Az első országos képviselői tanítógyűlésen az előkészítő bizottság tagjai sorában láttuk, a nála megszokott buzgalommal működni. Az 1878-diki egyetemes tanítógyűlés végrehajtó bizottságának 1885. évi szent istvánnapi nagygyűlésén egyesülete képviseletében a tanítói fizetés minimuma és a korpótlék kérdését fejtegette általános érdeklődés és osztatlan figyelem közepette.

Vass M. lankadatlan tevékenysége s nagy előszeretete az egyesületi élet iránt nem maradt elismerés nélkül kártársai részéről. A „Csongrádmegyei Tanító-Egyesület” már évekkel ezelőtt választotta meg alelnöknek. Az iskolaszékben már évek hosszú során át egyik képviselője tanítótársainak. Ez idő szerint pedig elnöke a szegedi elemi népiskolai testületnek. Az 1874-diki egyetemes tanítógyűlés a három jegyzői állás másodikára őt választá meg általános szótöbbséggel. (Társai Lakits V. és Rákóczy L. fővárosi tanítók valának.) Beválasztották az 1874. egyetemes tanítógyűlés által kiküldött 50-es bizottságba. Az első országos képviselői tanítógyűlésen az I-ső elnöki állásra nyert ajánlatot; ugyancsak az országos képviselői gyűlés választotta meg az Eötvös-alapba osztóbizottsági taggá.

Ujabb időben a szegedi tanítók részint a kartársi szeretet s az összetartozás érzetének ápolása, részint általános és szakismereteik kibővítése céljából tanulmányutakat tettek. Mikor 1886. szeptember havában e célból Aradra rándultak, Vass M. a magyar Golgothán, a szabadságharc dicső vértanúinak kivégeztetési helyén, általánosan köztetséssel találkozott emlékbeszédet tartott.

Egyesületi szép tevékenységén kívül azonban irodalmi működése által is közbecsülést és köztisztelőt tudott magának kiérdemelni. Nála egyébiránt az együleti tevékenykedést az irodalmitól éles vonallal nem igen lehet elválasztani. Miként

is, midőn szíve minden dobbanása, lelke minden gondolata az általa oly melegen felkarolt testületi életé volt?

Irodalmi zsengéi a dr. Márki József alapította és szerkesztette híres „Népnevelők Lapja” hasábjain jelentek meg a 60-as évek második felében. Csakhamar szorgalmas munkatársává vált e lapnak. 1872—1874-ig az alföldi tanítóegyesület által alapított „Tanügyi Lapok”-nak egyik főmunkatársa, 1874—76-ig pedig szerkesztője volt. Ez idő alatt számos vezércikk, értekezés, bírálat az ő tollából eredt. Az egyesület által kitűzött pályakérdések közül többet oldott meg a pályadíj elnyerésével. Legutóbb is egy nagyobb szabású tanügyi politikai munkájának jutott az egyesület által kitűzött 60 franknyi jutalom. Erről lejjebb bővebben.

Irt röpiratokat, évi jelentéseket. Tanítótársainak megbízásából emlékiratot szerkesztett Szeged város népoktatásának újjászervezése tárgyában stb. Legfontosabb irodalmi termékei azonban bizonyára jeles népiskolai olvasókönyvei. Ezeket a kritika osztatlan tetszéssel fogadta. A leányiskolák részére szerkesztett olvasókönyveivel nálunk úttörő munkát is végzett.

A szakirodalom terén kifejtett sikeres és buzgó munkásságáért a szegedi iskolaszék jegyzőkönyvileg fejezte ki elismerését iránta, majd pedig Kovács S. kir. tanácsos, iskolaszéki elnök útján meleg hangon tartott köszönő iratban mondott őszinte köszönetet a tanügyi irodalom terén kifejtett áldásos tevékenységéért, miáltal a szegedi iskolaszék eclatáns példát adott az irodalommal foglalkozó tanító megbecsülésére!

Mennyire szíven fekszik az egyesületi élet, mint törekszik annak hasznára lenni ott, ahol és úgy, amint csak lehet, arról fényes bizonyítást tesz 25 éves tanítószkodásának emlékére a csongrádmegyei tanítóegyesület 1885. május hó 30-án tartott közgyűlésén olvasókönyvei után befolyó krajczárokból felajánlott mintegy 520 frtnyi összeget tevő alapítványa. Ez alapítvány felerésze pályamunkák díjazására, felerésze pedig beteg tanítók, illetve tanítónők segélyezésére fordítandó. Ugyancsak olvasókönyvei után befolyt összegből elébb 40 frtot az Eötvös-alap céljaira is adott. Ime az egyesületi életért testestül-lelkestül buzgó férfiú, ki nemcsak röpke szavakkal, hanem maradandó tettekkel bizonyítja eszméi győzedelmén való komoly fáradozásait!

Kétszer nősült. Első neje: Antal Teréz, szentesi iparos leánya volt. Midőn ez 1876. október 4-én meghalt, annak nővérével Etelkával lépett frigyre. Házasságából 8 gyermek

származott, kik közül hat él, négy fiú és két leány. S a mily lelkes tanító az iskolában; buzgó tagtárs s tapasztalt vezér az egyesületi életben; igaz kollega, hű barát, derék hazafi a társadalmi körben; képzett munkás az irodalom terén: ép oly szerető férj s gondos apa családi tűzhelyén.

Irodalmi munkái: Tanügyi Lapok (1874., 1875. és 1876. évf.). — Évi jelentések. — Emlékirat. — Öltványi Pál saját külön nyílt sebe. — Öltványiádák. — Tanügypolitikai pályamunkája, mely mintegy nyolcz nyomtatott íven a következő tételeket fejtegeti: 1. Mi befolyása van a túlhajtott felekezeti törekvéseknek a vallás-erkölcsi nevelésre nézve? 2. A túlhajtott felekezeti törekvések korlátozzák-e az iskolát a nevelés erkölcsi hatásában? 3. Jogosultak-e a közös iskola vallás-erkölcsi nevelése ellen emelt vádak? 4. A felekezeti vagy a közös iskola ápolja-e hivebben a vallás-erkölcsi nevelést, a hazaszeretetet, a különböző ajkú honfitársak között a békés egyetértést? 5. A felekezeti vagy a közös iskola áll-e inkább a haza és az osztársadalom érdekének szolgálatában? — Olvasókönyv az elemi népiskola I-ső osztálya számára. (Író-társa: Sziklay Ferencz.) — Olvasókönyv a leányiskolák II. osztálya számára. — Ugyanaz a III. és IV. osztályok részére. — Népiskolai olvasókönyv a fiúiskolák II. osztály számára. — Ugyanaz a III. és IV. osztály részére.

Böngérfi János.

Groó Vilmos.

— Született 1843. október hó 8-án. —

Az élő tanfelügyelők egyik legnépszerűbb alakja Groó Vilmos, Gömör-Kishontvármegye kir. tanfelügyelője, a ki mint már —úgy szólván— bölcsőjétől kezdve tanító, s mint a házi-
ipar lelkes előharczósa, igazi rátermett tanfelügyelője Magyarországnak. Kevés tanférfi van az országban, s kivált pedig a népnevelési ágnak vajmi ritka embere az, a kiről méltóbban mondhatnók: „ecce magister secundum ordinem Pestalozzi.” S midőn azt mondjuk, hogy magister, vagy paedagogus, nagyon természetes, hogy ezt a tanfelügyelőre is alkalmazzuk, hisz ezen mellőzhetlen kellékét a tanférfiúnak ettől ma már el nem választhatjuk. Epen azért, mivel még oly kivételes ezen diszes jelző tanügyi viszonyaink jelen stadiumában, ez Groó V.-nál különös méltánylást érdemel.

Groó Vilmos született 1843. évi október hó 8-án, Krompach szepesmegyei bányavárosban. Ugyanott, a hol egykor Trsztyenszky Dániel is született, a Ratio Educationis